

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ความยากจนและความล้าหลังทางเศรษฐกิจในชนบทเป็นปัญหาสำคัญที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรยังคงเป็นกลุ่มอาชีพที่มีรายได้น้อยที่สุดและยากจนที่สุด เพราะความยากจนส่วนใหญ่หรือกว่าร้อยละ 90 อยู่ในชนบท นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างคนเมืองและคนชนบท เห็นได้จากรายงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรกของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทยที่เคยมีสัดส่วนในรายได้ของประเทศร้อยละ 49.2 ของรายได้ประชาชาติทั้งหมดในปี พ.ศ.2518 ได้ร่ำรวยขึ้นเป็นร้อยละ 59 ของรายได้ประชาชาติทั้งประเทศในปี พ.ศ.2535 ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่จนที่สุดร้อยละ 20 ล่างของครัวเรือนทั้งประเทศที่เคยมีสัดส่วนในรายได้ประชาชาติเพียงร้อยละ 6 ในปี พ.ศ.2518 ยิ่งจนลง โดยมีสัดส่วนในรายได้ประชาชาติเพียงร้อยละ 3.9 ในปี พ.ศ.2535

อดีตที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตนเองสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า แต่จากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2540 อันเกิดจากความตกต่ำของเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ มีการกีดกันต่างประเทศ สถาบันการเงินล้มละลายเนื่องจากขาดสภาพคล่องทางการเงิน ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ หน่วยงานธุรกิจเอกชนล้มละลาย ปิดกิจการไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อคนทั่วทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม มีการปลดคนงานออกเป็นจำนวนมากและเกิดปัญหาการว่างงานขึ้น จึงมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมกลับคืนสู่ภาคเกษตรกรรม ภาคเกษตรกรรมจึงถูกคาดหวังว่าจะเป็นภาคที่ช่วยพยุงภาวะเศรษฐกิจ โดยเป็นแหล่งรองรับแรงงานที่ว่างงาน เป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบเพื่อสนับสนุนภาคการผลิตอื่นๆ และส่งออกผลิตผลเพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (Self-reliance economy) ที่ยึดหลักตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จึงได้รับความสนใจนำมาใช้แก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้คนและชุมชนอยู่รอด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่ใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นมาเป็นปรัชญานำทางการ

พัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน¹

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ หลักการของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองคือ ประชาชนจะทำการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ ถ้ามีผลผลิตเหลือจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน ประชาชนให้ความช่วยเหลือและพึ่งพากันและกัน ร่วมแรงในการผลิต การตลาดและการสวัสดิการ ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ตลอดจนมีแนวคิดที่หลากหลายขึ้น เมื่อชุมชนเริ่มมีการพึ่งตนเองได้ คนในชุมชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นลักษณะของการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่มีความสำคัญคือ เป็นที่รองรับแรงงานเกือบ 60% ของประเทศ ผลิตอาหารและวัตถุดิบป้อนภาคอื่นๆของประเทศและส่งออกผลิตภัณฑ์เพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ การที่ภาคเกษตรกรรมจะสามารถช่วยพยุงภาวะเศรษฐกิจและประชากรที่เข้ามาพึ่งพาภาคนี้ได้ ภาคเกษตรเองต้องมีความเข้มแข็งทั้งในด้านการผลิต การจัดการและการตลาด องค์การที่น่าจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ภาคเกษตรกรรมมีความเข้มแข็งได้คือ สหกรณ์ด้านการเกษตร โดยการรวมตัวกันซื้อขายและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเงินทุน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีสภาพคล่องดีขึ้น ไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินไป นอกจากนี้สหกรณ์การเกษตรยังอาจทำหน้าที่ประสานงานจัดกิจกรรมให้ความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับการผลิต การตลาด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่ให้ประโยชน์ต่อเกษตรกรสูงสุด

สหกรณ์เป็นองค์กรชุมชนที่มีอยู่ในสังคมไทยกว่า 8 ทศวรรษ โดยสหกรณ์มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากว่าสหกรณ์เป็นองค์การธุรกิจอย่างหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษเป็นของตนเอง กล่าวคือ สหกรณ์เป็นของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการคือ การช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการประหยัด ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งถ้าพึ่งสมาชิกแต่ละคนไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง และเพื่อให้สมาชิกได้อยู่ดีกินดี มีสันติสุขทั่วหน้ากัน โดยการให้สมาชิกมาทำธุรกิจร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของสมาชิกเองและประโยชน์ของส่วนรวม (อังคณา, 2537) สำหรับโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบสหกรณ์คือ เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งผู้อื่น เพื่อเศรษฐกิจพอกินพอใช้ ไม่หลงวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม

¹ <http://www.nesdb.go.th/news/interestingData/plan95Summary.htm>

นิยม ช่วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม โดยใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านเป็นหลัก เว้นแต่มีความจำเป็นจริงๆ จึงจะสั่งซื้อเทคโนโลยีมาใช้ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืน ผสมผสานของเก่ากับของใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยคงของดั้งเดิมเอาไว้ (सानนท์, 2542)

การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกในด้านต่างๆ ได้แก่ การดำเนินงานทางด้านสินเชื่อเพื่อการเกษตรช่วยให้ประชาชนในชุมชนที่เป็นสมาชิกมีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำนำไปลงทุนประกอบอาชีพ จัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งของที่จำเป็นมาจำหน่าย การรับฝากเงินเป็นการส่งเสริมการสะสมทุนหรือใช้จ่ายยามฉุกเฉิน การจัดหาตลาดจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์ของสมาชิก การจัดบริการและบำรุงที่ดินของสมาชิก ตลอดจนส่งเสริมความรู้ทางเกษตรแผนใหม่และให้การศึกษาอบรมทางสหกรณ์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ของสหกรณ์การเกษตรจะส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อสมาชิกเกษตรกร ทำให้สมาชิกสามารถพึ่งตนเองได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์บริการ จากสถิติแสดงจำนวนสหกรณ์ในประเทศไทย ณ วันที่ 31 มีนาคม 2543 (ตารางที่ 1) พบว่า มีจำนวนสหกรณ์ทั้งสิ้น 5,695 สหกรณ์ และมีจำนวนสมาชิกรวมทั้งสิ้น 7,636,597 คน โดยสหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่มีจำนวนสหกรณ์และจำนวนสมาชิกมากที่สุด คือมีจำนวน 3,418 สหกรณ์ (ร้อยละ 60.02 ของจำนวนสหกรณ์ทั้งหมด) และมีจำนวนสมาชิก 4,773,882 คน (ร้อยละ 62.51 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดในระบบสหกรณ์) เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม สหกรณ์การเกษตรจึงได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากรัฐบาลให้มีการจัดตั้งขึ้นทั่วประเทศ เพื่อให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง

ตารางที่ 1.1 สถิติจำนวนและร้อยละสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย ณ วันที่ 31 มีนาคม 2543

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์	ร้อยละ	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ
สหกรณ์ภาคเกษตร				
สหกรณ์การเกษตร	3,418	60.02	4,773,882	62.51
สหกรณ์นิคม	100	1.76	57,343	0.75
สหกรณ์ประมง	76	1.33	6,317	0.08
สหกรณ์นอกภาคเกษตร				
สหกรณ์ร้านค้า	371	6.51	634,483	8.31
สหกรณ์ออมทรัพย์	1,309	22.99	2,063,678	27.02
สหกรณ์บริการ	421	7.39	100,894	1.32
รวม	5,695	100	7,636,597	100

ที่มา: กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2543

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาด้านผลการดำเนินงานของสหกรณ์ จากตารางที่ 1.2 พบว่า สหกรณ์การเกษตรมีกำไรสุทธิเพียงร้อยละ 7.38 ของสหกรณ์ทั้งหมดในระบบสหกรณ์ ในขณะที่กำไรสุทธิส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 92 ของสหกรณ์ทั้งหมดเป็นของสหกรณ์ออมทรัพย์ แสดงให้เห็นว่า สหกรณ์การเกษตรมีการเพิ่มเฉพาะในด้านปริมาณเท่านั้น คุณภาพของสหกรณ์ไม่ได้ดีขึ้นตามไปด้วย สหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยยังคงเป็นองค์กรที่อ่อนแอ นอกจากนี้ยังพบว่า สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่คือร้อยละ 82.4 ยังไม่ประสบความสำเร็จ² สำหรับสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จก็เป็นความสำเร็จเฉพาะสหกรณ์เท่านั้น ทำให้ขีดความสามารถในการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำ ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ สหกรณ์การเกษตรแต่ละแห่งมีหลักการอย่างเดียวกัน หรือไม่จึงมีเพียงบางสหกรณ์เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จ

²ฐานอาทิตยวิเคราะห์. 8 พฤศจิกายน 2540. หน้า 1-2. “คุณกำเนิดสหกรณ์ มีแต่ปริมาณ ไร้คุณภาพปิดทางนักฉวยโอกาส”.

ตารางที่ 1.2 กำไรสุทธิและร้อยละกำไรสุทธิของสหกรณ์ประเภทต่างๆในประเทศไทย ณ วันที่ 31 มีนาคม 2543

สหกรณ์	กำไร (ล้านบาท)	ขาดทุน (ล้านบาท)	กำไรสุทธิ	
			ล้านบาท	ร้อยละ
ภาคการเกษตร	2,015.97	184.19	1,831.78	7.59
- เกษตร	1,941.43	158.87	1,782.56	7.38
- ประมง	11.96	8.18	3.78	0.02
- นิคม	62.58	17.14	45.44	0.19
นอกภาคการเกษตร	22,436.92	104.91	22,332.01	92.42
- ร้านค้า	142.58	20.84	121.74	0.50
- บริการ	61.26	81.73	-20.47	-0.08
- ออมทรัพย์	22,233.08	2.34	22,230.74	92.00
รวมสหกรณ์ทุกประเภท	24,452.89	289.10	24,163.79	100

ที่มา: กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2543

การศึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาถึงความสำเร็จของสหกรณ์ใดสหกรณ์หนึ่งหรือเป็นการศึกษาสหกรณ์โดยรวมที่พิจารณาเพียงด้านเดียวเท่านั้น เช่น เฉพาะทางการเงิน ด้านสมาชิกหรือผู้จัดการ เป็นต้น จึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาหาคำตอบว่า การที่สหกรณ์จะสามารถดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมียปัจจัยใดบ้างที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการวางนโยบายระดับประเทศในการพัฒนาสหกรณ์ให้ประสบความสำเร็จได้ สำหรับความสำเร็จในที่นี้อาจวัดได้จากกำไรที่สหกรณ์ได้รับจากการดำเนินธุรกิจ ซึ่งในความเป็นจริงนั้น ความสำเร็จทางสหกรณ์ยังสามารถวัดได้จากส่วนประกอบอื่นๆอีก เช่น ความสามารถและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์ที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสมาชิก ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสหกรณ์ ความเป็นอยู่ของสมาชิกที่ดีขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญคือสหกรณ์จะไม่สามารถดำเนินการได้หากไม่มีกำไร เพราะกำไรของสหกรณ์ที่ได้สามารถนำมาเพิ่มขนาดและปริมาณของบริการเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ นอกจากนี้การลดความเสี่ยงของสมาชิกสหกรณ์ด้วยการจัดการที่ดีจะทำให้สหกรณ์มีกำไรมาก (Zeuli, 1999) สำหรับเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นซึ่งได้มีการมุ่งเน้นหลักการพึ่งตนเองเพื่อเป็นทางออก ควรมีการมองว่าองค์กร

ชุมชนอย่างสหกรณ์การเกษตรเมื่อต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจจะได้รับผลกระทบมากหรือน้อยเพียงใดและมีความเข้มแข็งพอที่จะสามารถช่วยเหลือชุมชนให้ดีขึ้นได้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เป้าหมายหลักของการศึกษาคือ เพื่อหาแนวทางการจัดการในการนำไปสู่ความสำเร็จของ สหกรณ์การเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อทราบผลการดำเนินงานทางการเงินของสหกรณ์การเกษตร
2. เพื่อทราบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตร

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ผู้จัดการและคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรทราบแนวโน้มของผลการดำเนินงานด้านการเงินของสหกรณ์ก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความสามารถในการชำระหนี้สินการเงินระยะสั้น ความสามารถในการก่อหนี้ ความสามารถในการใช้สินทรัพย์และความสามารถในการหำกำไรของสหกรณ์การเกษตร เพื่อดูว่าสหกรณ์การเกษตรจะได้รับผลกระทบมากหรือน้อยเพียงใดจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สหกรณ์มีความเข้มแข็งพอที่จะรองรับกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหรือไม่ ตลอดจนทราบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของ สหกรณ์การเกษตร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในขบวนการจัดการสหกรณ์ต่อไป

2. ในระดับผู้วางนโยบายคาดว่าสามารถใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์การเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและวางนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในระดับประเทศต่อไปได้

1.4 ขอบเขตของการศึกษาและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาความสำเร็จเฉพาะด้านการเงินเท่านั้น โดยครอบคลุมสหกรณ์การเกษตรทั่วไปทั้ง 3 ขนาด คือขนาดเล็ก (สมาชิกน้อยกว่า 500 คน) ขนาดกลาง(สมาชิก 501-1,500 คน) และขนาดใหญ่ (สมาชิกมากกว่า 1,501 คน) ในเขตสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ภูมิภาคที่ 10 (เชียงใหม่) ซึ่งประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พะเยาและลำพูน เนื่องจากอยู่ภายใต้การตรวจสอบของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์เดียวกัน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสอบถามสหกรณ์ตัวอย่าง โดยมีผู้จัดการสหกรณ์เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อทราบข้อมูลทั่วไปของสหกรณ์ ได้แก่ เป้าหมายของสหกรณ์ สาเหตุการเข้า-ออกจากสหกรณ์ของสมาชิก การประชุมประจำปี มูลค่าการทำกิจกรรมต่างๆ หนี้สินที่ค้างชำระและปัญหาที่สหกรณ์ประสบในปี พ.ศ.2544

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากรายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง ในปี พ.ศ.2538-2542 โดยข้อมูลที่น่ามาใช้ได้แก่ งบกำไรขาดทุน งบดุล จำนวนสมาชิก ทุนสวัสดิการสมาชิกและครอบครัว มูลค่าเงินปันผลตามหุ้นของสมาชิก มูลค่าเงินที่รับฝากจากสมาชิก ดอกเบี้ยเงินฝากของสมาชิก มูลค่าธุรกิจสินเชื่อ มูลค่าธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต มูลค่าธุรกิจรวบรวมผลิตผลและมูลค่าธุรกิจอื่นๆของสหกรณ์การเกษตร

1.5 การเลือกตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีสหกรณ์การเกษตรทั่วไปทั้งหมด จำนวน 105 สหกรณ์ ใช้หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกตัวอย่างคือ การคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาและการเก็บข้อมูล จึงคัดเลือกตัวอย่างจำนวน 90 สหกรณ์ จากสหกรณ์ทั้งหมด 105 สหกรณ์ หรือคิดเป็นร้อยละ 85 ของสหกรณ์ทั้งหมด เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (อย่างไรก็ตามการกระจายของจำนวนตัวอย่างตามข้อเท็จจริงอาจทำให้เป้าหมายคลาดเคลื่อนไปจากนี้ได้) สหกรณ์การเกษตรที่นำมาศึกษาคือ สหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอต่างๆที่อยู่ในความอนุเคราะห์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่กำหนดและจัดตั้งให้มีครบทุกอำเภอ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขนาดคือ สหกรณ์การเกษตรขนาดเล็ก (สมาชิกน้อยกว่า 500 คน) สหกรณ์การเกษตรขนาดกลาง (สมาชิก 501-1,500 คน) และ สหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ (สมาชิกมากกว่า 1,501 คน) โดยคำนึงถึงการกระจายของสหกรณ์การเกษตรและครอบคลุมสหกรณ์การเกษตรทั้ง 3 ขนาด สำหรับการเลือกสหกรณ์แต่ละขนาดจะคำนึงถึงการให้บริการที่หลากหลายของสหกรณ์ เพื่อจะได้เป็นตัวแทนที่ดีของสหกรณ์ทุกขนาดในเขตภาคเหนือตอนบน

All rights reserved

ตารางที่ 1.3 การเลือกตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือตอนบน

จังหวัด	สหกรณ์การเกษตรทั้งหมด		สหกรณ์การเกษตรทั่วไป		ตัวอย่าง ที่เลือก	ตัวอย่างที่ เก็บได้จริง
	จำนวน สหกรณ์	จำนวนสมาชิก สหกรณ์ (คน)	จำนวน สหกรณ์	จำนวนสมาชิก สหกรณ์ (คน)		
แม่ฮ่องสอน	27	7,504	8	5,025	7	4
เชียงใหม่	87	148,878	42	41,386	39	26
เชียงราย	46	118,836	24	34,666	20	10
ลำปาง	28	87,545	13	19,820	10	10
พะเยา	24	66,806	12	14,544	9	9
ลำพูน	30	67,619	6	14,101	5	9
รวม	370	741,419	105	129,542	90	65

ที่มา: จากการสุ่มตัวอย่าง

การเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และขอข้อมูลรายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตร 5 ปีคือ ปี พ.ศ.2538-2542 มีสหกรณ์ส่งแบบสอบถามกลับจำนวนทั้งสิ้น 65 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 72.22 ของสหกรณ์ตัวอย่างที่เลือกมา ส่วนข้อมูลรายงานประจำปีได้รับข้อมูลสมบูรณ์ทั้ง 5 ปี เฉพาะข้อมูลงบกำไรขาดทุนและงบดุลเท่านั้น สำหรับข้อมูลด้านอื่นๆ ได้แก่ ทุนสวัสดิการสมาชิกและครอบครัว มูลค่าเงินปันผลตามหุ้นของสมาชิก มูลค่าเงินที่รับฝากจากสมาชิก ดอกเบี้ยเงินฝากและมูลค่าธุรกิจต่างๆ ได้รับข้อมูลไม่สมบูรณ์คือ ในปี พ.ศ.2538 ได้รับข้อมูลจำนวน 51 สหกรณ์ ปี พ.ศ.2539 ได้รับข้อมูลจำนวน 55 สหกรณ์ ปี พ.ศ.2540 ได้รับข้อมูลจำนวน 59 สหกรณ์ ปี พ.ศ.2541 ได้รับข้อมูลจำนวน 56 สหกรณ์ และปี พ.ศ.2542 ได้รับข้อมูลจำนวน 54 สหกรณ์